

Морозова М.М.,
старший викладач кафедри товарознавства,
торговельного підприємництва та експертизи товарів
навчально-наукового інституту торгівлі, обслуговуючих технологій та туризму
Луганського національного університету ім. Т. Шевченка

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ З ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ВНЗ

У статті представлено результати експериментального дослідження з формування економічної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей в освітньому процесі ВНЗ.

Аналіз результатів експериментального дослідження засвідчив ефективність розроблених та впроваджених в освітній процес ВНЗ педагогічних умов формування економічної компетентності студентів ВНЗ гуманітарних спеціальностей (збагачення змісту дисциплін фахової підготовки студентів гуманітарних спеціальностей темами, що відбивають сучасні економічні процеси у суспільстві; використання в освітньому процесі технологій проектного та модульного навчання з проблем економічної теорії та практики; реалізація комплексу виховних заходів з формування економічної свідомості студентів гуманітарних спеціальностей).

Ключові слова: економічна компетентність, студенти ВНЗ гуманітарних спеціальностей, освітній процес ВНЗ, педагогічні умови, педагогічний експеримент.

Не зважаючи на зростаючу роль економічного знання у житті суспільства в цілому та у подальшій професійній діяльності майбутніх фахівців зокрема, проблема формування економічної компетентності у студентів гуманітарних спеціальностей залишається на сьогоднішній день переважно поза увагою науковців, як у плані її теоретичного обґрунтування, так і у плані розробок її практичного вирішення у навчально-виховному процесі ВНЗ.

Треба відзначити, що значний внесок у розв'язання проблеми економічної освіти в сучасних умовах ринкового господарювання зробили М. Вачевський, О. Камишанченко, В. Лозова, Л. Новікова, Н. Пасічник, І. Прокопенко, О. Решетняк, Г. Усова, О. Шпак та інші. Проблеми вищої загальноекономічної освіти в Україні були в центрі уваги дослідників: В. Боброва, Н. Ващенко, Л. Каніщенка, Е. Лоркитян. Питаннями оптимізації вищої загальноекономічної освіти займався В. Гончаров; соціально-психологічні аспекти економічної освіти досліджували М. Вієвська, Л. Красовська; педагогічні технології в економічній освіті вивчала А. Земцова.

Аналіз психолого-педагогічної та науково-методичної літератури з проблеми дослідження, а також аналіз організації навчально-виховної роботи зі студентами

гуманітарних спеціальностей у ВНЗ щодо формування в них економічної компетентності дає можливість говорити про існування певних суперечностей:

- між стрімко зростаючою роллю економічного знання у житті сучасного суспільства і недостатнім урахуванням даної обставини у процесі фахової підготовки студентів гуманітарних спеціальностей;
- між об'єктивною необхідністю формування економічної компетентності у студентів гуманітарних спеціальностей і відсутністю науково-теоретичного обґрунтування даного процесу у сучасній педагогічній теорії професійної освіти;
- між значним потенціалом навчально-виховного процесу ВНЗ щодо формування економічної компетентності у студентів гуманітарних спеціальностей і відсутністю у сучасній освітній практиці ВНЗ методичних розробок, які б забезпечили ефективну реалізацію даного процесу.

Отже, **мета** статті – проаналізувати результати проведеного нами педагогічного експерименту з формування економічної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей в освітньому процесі ВНЗ.

Було обґрунтовано, що формування економічної компетентності у студентів гуманітарних спеціальностей буде ефективним,

якщо у навчально-виховному процесі ВНЗ будуть реалізовані наступні педагогічні умови:

1) збагачення змісту дисциплін фахової підготовки студентів гуманітарних спеціальностей темами, що відбивають сучасні економічні процеси у суспільстві;

2) використання в освітньому процесі технологій проектного та модульного навчання з проблем економічної теорії та практики;

3) реалізація комплексу виховних заходів з формування економічної свідомості студентів гуманітарних спеціальностей.

Було визначено, що процес формування економічної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей в умовах навчання й виховання у ВНЗ представлено у вигляді трьох взаємозалежних фаз (стадій), які умовно можна позначити, як теоретико-методологічна (передбачає визначення основних наукових підходів та принципів, що слугують науковим підґрунтям процесу формування економічної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей у ВНЗ, уточнення сутності та змісту досліджуваного явища, визначення його структури, розробку критеріїв, визначення показників сформованості економічної компетентності у відповідності до високого, середнього та низького рівнів, обґрунтування педагогічних умов ефективного формування даної компетентності), технологічна (діагностика рівнів сформованості економічної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей та реалізація розроблених педагогічних умов у навчально-виховному процесі ВНЗ), та результативно-аналітична (аналіз результатів експериментального дослідження). Визначені стадії процесу формування економічної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей в умовах навчання й виховання у ВНЗ знаходяться у цілковитій відповідності до етапів проведення нашого експериментального дослідження.

Вирішуючи завдання збагачення змісту дисциплін фахової підготовки студентів гуманітарних спеціальностей темами, що відбивають сучасні економічні процеси у суспільстві (перша педагогічна умова), нами було розроблено та впроваджено у навчально-виховний процес ВНЗ додаткові модулі у структурі таких навчальних дисциплін: «Філософії» – Філософські засади економічної

теорії, «Педагогіка» – Економічна педагогіка як процес інтеграції економіки й педагогіки, «Психологія» – Теоретичні питання економічної психології, «Інформаційні технології» – Роль інформаційних технологій у сучасній економічній науці, «Історія світової та української культури» – Мистецтво як авангард економіки, в рамках викладання курсів мистецько-теоретичних дисциплін – Економіка концертної (вокальної, художньої) діяльності, при викладанні курсів з ділової іноземної мови та з практики усного та писемного мовлення – використання текстів економічної спрямованості.

На прикладі впровадження у навчально-виховний процес ВНЗ розробленого нами спецкурсу «Економічна культура» для студентів гуманітарних спеціальностей було показано шляхи використання в освітньому процесі технологій проектного та модульного навчання з проблем економічної теорії та практики.

На основі аналізу психолого-педагогічної та науково-методичної літератури з теми дослідження, враховуючи існуючий практичний досвід ВНЗ України з організації виховної роботи студентів та власний педагогічний досвід у якості викладача ВНЗ та куратора академічних груп, нами було розроблено план виховної роботи з формування економічної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей у навчально-виховному процесі ВНЗ на весь період їх навчання у закладі освіти із використання різноманітних форм організації цієї роботи, до яких увійшли аукціони, бесіди, диспути, дискусії на економічну тематику, ділові та рольові ігри, круглі столи з обговорення економічних питань, виховні години, конкурси, тренінги, ярмарки, організація самостійної та науково-дослідної роботи студентів гуманітарних спеціальностей з формування їх економічної компетентності.

Аналіз результатів проведеного експериментального дослідження засвідчив, що у порівнянні із констатувальним етапом експерименту на оцінювально-корекційному етапі дослідження кількість студентів ЕГ з високим рівнем сформованості економічної компетентності у цілому збільшилась на 55 осіб, або на 31,98%, кількість студентів із середнім рівнем сформованості

досліджуваного явища теж збільшилась на 18 осіб, або на 10,47%, проте кількість студентів ЕГ з низьким рівнем сформованості економічної компетентності знизилась з 96 до 23, або на 42,44%. Натомість, у КГ ми констатували збільшення кількості студентів з високим рівнем сформованості даної компетентності лише на 8 осіб, або на 4,79%, із середнім рівнем – на 16 осіб, або на 9,58%, а зменшення кількості студентів КГ з низьким рівнем сформованості економічної компетентності склало лише 14,37%. Загалом, за результатами проведення експериментального дослідження понад 85% студентів ЕГ продемонстрували високий та середній рівень сформованості економічної компетентності, у той час як майже половина студентів КГ (45,51%) залишились на низькому рівні сформованості досліджуваного явища.

Таким чином, аналіз результатів проведеного експериментального дослідження довів ефективність розроблених нами педагогічних умов ефективного формування досліджуваного явища у студентів гуманітарних спеціальностей, про що свідчить як продемонстрована ними цілісність та міцність системи знань у галузі економіки, глибина знань цілей, завдань, основних ідей, категорій економічної теорії; розуміння системи зв'язків і залежностей в економіці; вміння сприймати, узагальнювати, аналізувати та критично оцінювати професійно важливу інформацію економічного спрямування із використанням сучасних інформаційних технологій; досвід роботи з інформацією

економічного спрямування у багатьох електронних пошукових системах та різноманітних довідково-бібліографічних каталогах, сформованість навичок роботи з іншими джерелами інформації; усвідомленість необхідності у формуванні своєї економічної компетентності як особистісно-значущої цінності задля забезпечення ефективної професійної діяльності у гуманітарній сфері; потреба у формуванні й самовихованні своєї економічної компетентності, прагнення до особистісного самовдосконалення, ґрунтовний характер інтересів й мотивів майбутньої професійної діяльності в економічній сфері мають; усвідомлений характер вибору свого професійного фаху, позитивно виражене ставлення до майбутньої професійної діяльності; прагнення й здатність до самоосвіти й самовиховання; сформованість на високому рівні особистісних якостей та лідерських здібностей, які забезпечують успішність виконання професійної діяльності у процесі вирішення економічних завдань; високий рівень самооцінки; розвинені базові економічні вміння й навички, достатній досвід економічної діяльності, набутий у процесі навчання та навчальних або поза навчальних практик (якісні показники), так і позитивна динаміка у перерозподілі студентів ЕГ за рівнями сформованості їх економічної компетентності наприкінці експерименту за кожним окремим критерієм, з тих, що було визначено, і за досліджуваним явищем у цілому (кількісні показники).

Список використаних джерел

1. Бурлаєнко Т. І. Формування економічної компетентності майбутніх менеджерів освіти засобами ігрових форм навчання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Бурлаєнко Тетяна Іванівна. – К., 2013. – 190 с.
2. Василевич С. В. Формування та розвиток національної господарсько-економічної культури в умовах ринкової трансформації економіки України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.01.01 / С. В. Василевич. – К., 2003. – 20 с.
3. Дивак В. В. Розвиток економічної компетентності директорів загальноосвітніх навчальних закладів засобами інформаційно-комунікаційних технологій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 / В. В. Дивак. – К., 2010. – 20 с.
4. Єфременко Т. О. Економічна культура населення сучасної України (за матеріалами експертного опитування) / Т. О. Єфременко // Соціол. : теорія, методи, маркетинг. – 2006. – № 4. – С. 174 – 194.
5. Костишин Е. І. Економічна культура у контексті загальної культури особистості / Е. І. Костишин // Педагогіка і психологія проф. освіти. – 2008. – № 6. – С. 217 – 226.

6. Лозгачева Е. В. Экономическая компетентность и ее место в современном профобразовании [Электронный ресурс] / Е. В. Лозгачева. – Режим доступа : <http://rudocs.exdat.com/docs/index-3819.html?page=67>.

7. Майструк І. М. Економічна культура молоді за умов становлення ринкових відносин в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. соціол. наук : 22.00.04 / І. М. Майструк. – К., 2009. – 20 с.

8. Москаленко В. В. Економічна культура особистості як чинник її соціальної адаптації / В. В. Москаленко, О. О. Міщенко // Соц. психологія. – 2007. – № 5. – С. 57 – 73.

9. Россоха М. Ю. Економічна культура студента та умови її формування / М. Ю. Россоха // Нова пед. думка. – 2012. – № 1. – С. 88 – 91.

10. Сур'як А. В. Економічна культура в умовах ринкової трансформації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.01.01 / А. В. Сур'як. – К., 2001. – 20 с.

Морозова М.Н.,

В статье представлены результаты экспериментального исследования по формированию экономической компетентности студентов гуманитарных специальностей в образовательном процессе вуза.

Анализ результатов экспериментального исследования подтвердил эффективность разработанных и внедренных в учебно-воспитательный процесс вуза педагогических условий формирования экономической компетентности студентов гуманитарных специальностей (обогащение содержания дисциплин профессиональной подготовки студентов гуманитарных специальностей темами, которые отражают современные экономические процессы в обществе; использование в образовательном процессе технологий проектного и модульного учения по проблемам экономической теории и практики; реализация комплекса воспитательных мероприятий по формированию экономического сознания студентов гуманитарных специальностей).

Ключевые слова: *экономическая компетентность, студенты гуманитарных специальностей высших учебных заведений, учебно-воспитательный процесс вуза, педагогические условия, педагогический эксперимент.*

Morozova M.,

The article deals with the representation of the results of the pedagogical experiment aimed at forming economic competence at students of the Humanities in the educational process of higher educational establishments.

The analysis of the experimental research that was held proved the efficiency of the worked out and implemented pedagogical conditions of the formation of economic competence of students of the Humanities (enrichment of the content of disciplines of the professional training of the students of the Humanities with the topics that reflect modern economic processes in the society; the use of technologies of module-based and project teaching on the problems of economic theory and practice in the teaching and educational process of higher educational establishments; realization of a complex of educational events aimed at forming economic awareness of the students of the Humanities).

Key words: *economic competence, students of the Humanities of higher educational establishments, teaching and educational process of higher educational establishments, pedagogical conditions, pedagogical experiment.*